

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Distinctio Secunda. De Virtute Justitiæ, ac Jure generatim.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

Injuriam
facit Mar-
tyri, qui o-
rat pro Mar-
tyre.

60. Atque de hujusmodi Martyribus verificatur illud D. Augustini, *Serm. 17. de Verbis Apostoli*, & refertur cap. Cum Marchæ. §. Tertio loco. de Celebrat. Missar. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod intellige, dummodo de ejusmodi Martyrio propter Christum percipio legitime constet.

DISTINCTIO II.

De Virtute Justitiæ, ac Jure generatim,

QUÆSTIO I.

Quid sit Justitia, & quæ Virtutes eidem annexæ?

Justitiæ va-
riæ accepti-
ones.

1. Justitiæ nomen variè sumitur: & imprimis Justitia communissimè, ac secundum rationem suam generalissimam aliud non est, quam *restitudo voluntatis propter se servata*, ut post D. Anselmum, *de Veritate c. 12.* loquitur Scotus 4. dist. 46. q. 1. Et hoc modo Justitia in se continet Virtutes omnes, atque in S. Scriptura non rarò sic accipitur; ut Matthæi 5. *Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam*, & alibi. Deinde sumitur Justitia pro ipsamet rectitudine actûs: in quo sensu bona opera exercentes, dicuntur operari Justitiam, juxta illud ad Hebræ. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam.* Sed de Justitia taliter accepta hic non est sermo.

Juris acce-
ptio magis
propria.

2. Ulteriùs igitur, & magis ad propositum, Justitia sumitur pro habitu, seu virtute inclinante voluntatem ad reddendum alteri debitum suum, qualecunque illud sit: juxta quod loquitur Apostolus ad Rom. 13. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui veltigal, veltigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* Unde Justitia sic accepta, comprehendit sub se omnes eas virtutes, quæ respiciunt alterum in ordine ad reddendum ipsi quoddam debitum; cujusmodi Virtutes recensentur *num. 6. & seqq.* Ultimò tandem Justitia sumitur strictè & propriè; quomodo respicit debitum legale, ac jus propriè dictum, reddendum alteri. Et in hacultima acceptione loquendo de Justitia, sic

3. CONCL.

3. CONCL. I. *Justitia* strictè & propriè sumpta benè defini-
nitur cum Ulpiano l. *Justitia*. ff. de *Justitia & jure*, taliter: *Justitia* proprie sumpta,
est constans, & perpetua voluntas, jus suum unicuique tribuens. Quae de-
finitio communiter est recepta, & sensum facit: *Justitia* est vir-
tus, inclinans, & firmans voluntatem ad perpetuò tribuendum
jus suum unicuique. Dicitur, constans & perpetua voluntas: quae par-
ticula stat loco generis. Commune est enim omni virtuti, quòd
sit constans & perpetua voluntas; id est, firmus habitus volunta-
tis, inclinans ipsam non ad unam duntaxat diem, vel annum, sed
quantùm est ex natura talis habitus, perpetuò circa proprium ob-
jectum rectè operandi.

4. Et additur, *jus suum unicuique tribuens*; sive, ut alij legunt, *Reddit alteri*
jus suum cuique tribuendi: quae particula stat loco differentiae, per
quam *Justitia* differt à cæteris Virtutibus tanquam per proprium
objectum, quod est jus suum cuique tribuere. Dum autem dicitur,
tur, *jus suum*, id intelligendum est de jure propriè dicto, seu debi-
to legali; non autem de jure largè sumpto, ac debito morali
tantum. Et per hoc differt *Justitia* propriè dicta, & hic definita,
ab Observantia, Pietate, & alijs hujusmodi Virtutibus, quae licèt
alterum respiciant, non tamen reddunt ipsi debitum aliquod le-
gale, seu jus propriè dictum, sed morale solùm; ac proinde non
sunt *Justitia* propriè dicta.

5. Porrò *Debitum legale* (quod est debitum strictè, & propriè
dictum) illud est, ad quod reddendum, & quidem quoad æquali-
tatem, quis lege astringitur. Et additur, *quoad æqualitatem*: quia
dum redditur, seu solvitur debitum legale, servatur *Justitia* pro-
priè dicta, ad quam inter alia requiritur æqualitas dati & accep-
ti; ita scilicet, ut si debeam centum, reddam centum, vel quid
æquivalens: & si non posset fieri talis æqualitas, hoc ipso jam
non posset esse lex de debito illo totaliter reddendo, utpote cui
nunquam posset satisfieri, sicque non interveniret debitum le-
gale. *Debitum morale* e contra dicitur illud, ad quod alteri reddend-
um obligatur quis solùm moraliter, ac ex honestate virtutis:
id est, quod vel est altioris ordinis, & ita magnum, ut non possit
ei reddi ad æqualitatem, ac proinde solùm obligat ad satisfaci-
endum ipsi pro viribus, seu quantùm est moraliter possibile; vel
ita parvum, ut non inducat obligationem legalem & strictam,
sed moralem duntaxat, quae ex quadam honestate virtutis proce-
dit; prout fit in Virtutibus *Justitiae* annexis, de quibus fit

D d d

6. CONCL.

Virtutes lu-
striae anne-
xæ, quæ?

6. CONCL. II. Virtutes Justitiæ annexæ, ac veluti partes ejus potentiales, dicuntur omnes illæ, in quibus intervenit quidem aliquod debitum ad alterum, illud tamen non est legale, sed duntaxat morale: eò quòd sit (uti proximè explicatum) adeò magnum, ut non possit illi satisfieri ad æqualitatem; aut ita parvum, ut non inducat veram obligationem legalem & strictam, sed duntaxat ex quadam honestate virtutis procedentem. Prioris generis sunt Religio, Pietas, Observantia, & Obedientia, quæ est pars Observantiæ. Posterioris generis est Gracitudo, Veritas, Amicitia, Affabilitas, & si quæ sunt aliæ hujusmodi Virtutes, in quibus est solum debitum morale ad alterum. Ita communis post D. Thomam 2. 2. *quest. 80.* Nam sola illa virtus, quæ respicit debitum legale, ac jus propriè dictum alteri reddendum, censetur Justitia propriè dicta; cæteræ verò, quæ respiciunt quidem debitum alteri reddendum, sed duntaxat morale, hoc ipso deviant à ratione perfectæ Justitiæ: tamen, quia respiciunt aliquod debitum, erga proximum, censentur Virtutes Justitiæ annexæ, ac veluti partes illius potentiales, uti sunt enumeratæ. Et quidem de *Religione* jam dictum est suo loco. (a)

(a) Tract.
5. Dist. 1.
per votum.
Pietas variè
accipitur.

7. *Pietas* quandoque sumitur pro studio internæ devotio- nis, & sinceri affectus erga Deum & proximum: in quo sensu 1. Timoth. 4. dicitur: *Exerce te ipsum ad pietatem.* Et infra: *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura,* & alibi. Quandoque *Pietas* accipitur pro *Misericordia*, seu benigno affectu erga alios, præsertim filios nostrâ ope indigentes: quæ ratione *Pietas* passim in S. Scriptura Deo attribuitur, ut Ecclesiastici 2. *Quoniam pius, & misericors est Deus,* & alibi. In proposito tamen *Pietas* sumitur pro speciali virtute, qua debitum cultum exhibemus parentibus, tanquam vitæ & educationis nostræ post Deum authoribus.

Observan-
tia, quid?

8. *Observantia* est virtus, qua debitus cultus deferitur Superioribus, tanquam gubernationis nostræ authoribus. Sicut enim pietas colit parentes, eò quòd sint nobis post Deum auctores vitæ, atque educationis nostræ; ita *Observantia* deferit cultum Superioribus, quia sunt authores nostræ gubernationis. Ad hanc reducitur *Obedientia*, quæ, quatenus est specialis virtus, ideò aliquid facit, quia præceptum est. Et prædictæ tres virtutes, nempe *Religio*, *Pietas*, & *Observantia* respiciunt debitum adeò magnum ad alterum, ut non possit eidem satisfieri ad æqualitatem: unde versiculi illi.

Dignas

Dignas Caluibus, Genitoribus, atque Magistris,
Pro merito grates reddere nemo potest.

9. Sed occasione dictorum, Quæres incidentaliter, an inter patrem & filium, dominum & servum (id est, mancipium) possit intercedere Iustitia propriè dicta? Resp. negativè, loquendo de istis spectatis quoad jura & debita, quæ sunt inter eos quæ tales. Ita Aristoteles 5. Ethic. cap. 6. Scotus cit. dist. 46. q. 1. & alij. Ratio est: quia ad Iustitiam propriè dictam requiritur iurium alteritas, id est, iurium Distinctio: atqui hæc non habetur inter patrem & filium, inter dominum & servum quæ tales; cum filius, & servus, non sint sui juris respectu patris, ac domini; ergo. Ad dicitur tamen, loquendo de ipsis spectatis quoad jura & debita, quæ sunt inter eos quæ tales. Quod enim filius ut filius debet patri, debet ei lege Pietatis, non Iustitiæ. Si verò ipsi spectentur, ut sunt distincti homines, atque in multis rebus sui juris, ac diversa jura habentes, sic inter eos potest esse Iustitia & injuria: ut si filius sit emancipatus, vel habeat bona castrensia, aut quasi castrensia, & hæc ipsi à patre contra fas auferantur: item si dominus servum occidat, vel muret; nam in vita, membrisque conservandis, servus non subest domino, sed est sui juris.

Iustitia propriè dicta, an detur inter patrem & filium, dominum & servum?

10. Quantum attinet ad Virtutes posterioris generis, itidem Iustitiæ annexas, Gratitude est virtus, qua ijs, qui de nobis benè meriti sunt, non solum gratias agimus, sed etiam cum possumus, referimus. Eius officia sunt quinque, videlicet beneficij accepti æstimatio, ejus benigna acceptatio, gratiarum actio, grata commemoratio, & tandem repensio.

Gratitudo, quid?

Ejus officia quinque.

11. Veritas, sive Veracitas est virtus, qua nos proximis tales dictis & factis exhibemus, quales re ipsâ sumus. Huic opponitur Mendacium; estque locutio contra mentem, cum scilicet aliud loquimur exterius, aliud interius sentimus. Et dividitur communiter ratione finis, & effectûs in jocosum, officiosum, & perniciosum. Mendacium jocosum est, quod fit causâ voluptatis absque alterius nocumento. Officiosum, quod fit causâ utilitatis, simulque nemini nocet: & horum utrumque est peccatum ex genere veniale. Perniciosum est, quo alicui injustè nocetur, sive alteri profit, sive non. Et hoc ex genere suo est peccatum mortale, atque gravissimè passim in S. Scriptura perstringitur; quamvis per accidens, atque ob levitatem materiæ, seu nocumenti illati, possit esse veniale.

Veritas, quid?

Mendacium triplex, jocosum, officiosum, & perniciosum.

Amicitia, &
Affabilitas,
quid?

Et quomo-
do differ-
rant?

Adulario, &

Morositas,
quid?

12. *Amicitia* est virtus, qua aliqui mutuam apertamque inter se benevolentiam gerunt, seque invicem bonis affici volunt honestatis gratia, & non solum jucunditatis. *Affabilitas* est virtus, quæ procurat, ut conversatio nostra in communi hominum consuetudine sit grata, & talis, qualem esse decet spectatâ conditione nostrâ & eorum, quibuscum agimus, aliisque circumstantiis. Differt ab *Amicitia*, quod hæc inter notos duntaxat; *Affabilitas* verò inter quosvis, etiam ignotos, locum habeat: item, quod *Affabilitas* in sermone, & vitæ consuetudine versetur; *Amicitia* potissimum in affectu. Contra *Affabilitatem* delinquitur tum per excessum, seu nimio placendi studio, dum quis in omnibus se accommodat alijs, omnia probat, omnia laudat: & hoc, si fiat propriæ utilitatis causâ, erit *Adulatio*; si solum, ut quis placeat, is *Blandus* appellatur. Tum per defectum, eique *Morositas*, qua quis proximo in congressibus nonnullam molestiam ac tædium affert, dum parùm curat sese accommodare, sed asper est, & pronus ad contradicendum.

QUÆSTIO II.

De divisione Justitiæ in Commutativam, & Distributivam.

Justitia di-
viditur in
Commuta-
tivam, &
Distributi-
vam.

Justitia
Commuta-
tiva, quæ?

13. **C**elebris est hæc divisio Justitiæ in commutativam & distributivam, ab Aristotele *s. Ethic. cap. 2.* assignata, & communiter recepta. Earum utraque est Justitia propriè dicta, observans debitum legale, & reddens alteri, quod suum est, ad æqualitatem, sed cum discrimine: nam una servat æqualitatem Arithmeticam, altera tantum Geometricam, prout amplius declarabitur.

14. **CONCL. I.** *Justitia commutativa* dicitur illa, quæ versatur in commutationibus rerum, pactis, & contractibus faciendis. Echætunc observatur, quando fit commutatio rerum secundum æqualitatem dati & accepti: id est, considerando solum valorem rerum sine ullo respectu ad personas; ut videlicet tanti valeat, moraliter saltem, res reddenda, quanti valet accepta, qualescunquetandem sint personæ, siue nobiles, siue ignobiles. Sic fit, quando quis debet alteri centum, & ipsi reddit centum, vel aliquid illis centum æquivalens. Idem accidit in rerum ven-

venditionibus, si tanti res vendatur, quanti moraliter saltem, & juxta communem hominum aestimationem, hic & nunc valet.

15. Et additur, *moraliter saltem*. Nam dicta aequalitas non ^{Qualem} ^{servet a-} ^{qualitatem?} semper debet esse omnino exacta & metaphysica, sed sufficit moralis, quae habetur juxta prudentem hominum aestimationem, prout inter alios notat Mairius 3. Sentent. disp. 3. num. 150. Patet hoc manifestè in rerum emptionibus & venditionibus, in quibus exacta & metaphysica illa aequalitas attingi semper non potest, sed solum moralis: sic enim equus, aut quodcunque aliud animal vivens, aestimato pretio jure venditur & emitur, non obstante quòd aurum totius Mundi non aequivaleat entitati unius equi, cum omne vivens simpliciter nobilior sit non vivente; quia in tali venditione & emptione saltem intervenit aequalitas moralis, taxanda juxta prudentem aestimationem hominum, atque exigentiam & utilitatem humani convictus, propter quem haec utiliora, ac proinde magis cara, illa verò minus utilia, sicque minus cara esse censentur.

16. CONCL. II. *Justitia distributiva* e contra illa est, quae commoda & onera communia, utputà officia, beneficia, communes exactiones, tributa &c. distribuit inter partes Communitatis cum proportione Geometrica ad singulorum merita, vel statùs conditionem. Ita in re communis. Talis Justitia distributiva debet observari, quando honores vel praemia distribuuntur juxta cujuslibet meritum, & proportionem statùs, dando scilicet majora magis de Republica meritis, aut in majore dignitate constitutis; & minora alijs juxta cujusque meritum, statùsque conditionem. Idem fit in impositione communium onerum: nam plura (caeteris paribus) debet contribuere ad communes Reipublicae necessitates, qui majora habet bona seu praedia; minus verò, qui minora bona seu praedia possidet.

17. CONCL. III. *Justitia commutativa & distributiva* varie differunt, praecipue verò in hoc, quòd Justitia distributiva servet proportionem sive aequalitatem Geometricam, commutativa Arithmeticam. Ita Scotus 4. dist. 46. q. 1. dicens, quòd in distributiva requiratur aequalitas proportionis, non quantitatis; in commutativa secundum aliquos aequalitas quantitatis, non tamen proportionis: Mairius disp. 3. Theolog. Mor. num. 1. & alij. Ratio est: quia finis intrinsecus Justitiae commutativae est, constituere aequalitatem inter datum & acceptum, v. g. centum reddendo pro centum: Justitiae verò distributivae finis intrinsecus est, constituere

stipulare æqualitatem inter proportionem & proportionem, ut nimirum talis sit proportio inter res & onera, quæ distribuuntur, qualis est proportio inter condiciones personarum, quibus fit distributio.

Proportio
Arithmeti-
ca, & Geo-
metrica,
quæ?

18. Porò per *æqualitatem*, seu *proportionem Arithmeticam*, intelligitur vera æqualitas rei ad rem, utputà centum ad centum, aut alterius iusti pretij ad rem emptam, sine ullo habito respectu ad personas. Per *proportionem Geometricam* verò intelligitur ea, qua singulis tribuitur id, quod debent habere, cum inæqualitate tamen, juxta scilicet inæqualitatem ipsarum personarum, & cum proportione ad statum atque conditionem singulorum. Unde sequitur & alia differentia: nam in Justitia distributiva, atque proportione Geometrica, habetur respectus ad personas, earumque qualitates; prout patet in exemplis *num. 16.* adductis: secùs fit in Justitia commutativa, & proportione Arithmetica, ubi sine ullo personarum respectu res ipsæ (id est, data & recepta) inter se comparantur.

Utraque
Justitia di-
viditur in
præmiati-
vam, & pu-
nitivam.

19. CONCL. IV. Utraque hæc Justitia, scilicet tam commutativa, quam distributiva, dividitur ulterius in præmiativam, quæ pro meritis reddit præmia; & in punitivam, seu vindictivam, quæ pro delictis reddit supplicia. Ita Doctores communiter, & probatur inductione. Quia inprimis Justitia distributiva tunc est præmiativa, quando honores, officia, & hujusmodi, in præmium præstitorum beneficiorum distribuit, inæqualiter tamen juxta inæqualitatem ac proportionem statûs & conditionis singulorum, dando scilicet plus personis in majore dignitate constitutis, & minus in minore dignitate constitutis; prout communiter fieri solet. Tunc verò Justitia distributiva est punitiva, quando nocentes, ut par est, supplicijs afficit, habitâ tamen ratione dignitatis, seu statûs personarum: sic adulterium v. g. in privatis personis alicubi pro prima vice punitur, statuendo ipsas cum publico despectu ante fores Ecclesiæ; in personis autem dignioribus multâ pecuniariâ. Et simile quid in multis alijs peccatis infligendis observari solet. Deinde, quòd dicta divisio conveniat Justitiæ commutativæ patet ex eo: quia hæc tunc censetur esse præmiativa, quando distribuuntur æqualiter præmia juxta æqualitatem meritorum, nullâ habitâ ratione conditionis, dignitatis & statûs personarum, quibus fit illa distributio. Est etiam punitiva quando æqualia pro delictis supplicia inferuntur: sic enim commutando, pro meritis redduntur præmia æqualia, pro

stipulatio

399

pro

pro delictis verò supplicia. Maffrius in 3. disp. 7. n. 177. post Scorum
4. dist. 46. q. un. §. hic primò, & alios.

20. Quæres, quodnam sit objectum Justitiæ propriè dictæ? Justitiæ ob-
jectum, Resp. cum communi, objectum ejus esse jus propriè dictum, seu
jus alteri obtrictum. Ratio est: quia illud est objectum forma-
le virtutis, ad quod virtus principaliter ordinatur: atqui Justitia
propriè dicta principaliter ordinatur ad hoc jus constituendum,
alterique reddendum, ut patet ex ejus definitione (b) ergo. Re- (b) n. 5.
stat proinde de hoc Jure agendum. *datâ.*

QUÆSTIO III.

Quid, & quotuplex sit Jus, Ubi & de Actione
reali, & personali.

21. **A**dvertendum, quòd Jus varias habeat acceptiones. Juris varia
Quandoque enim Jus accipitur pro facultate aliquid ^{acceptiones.}
agendi legitimè, & inculpate: quomodo dici solet, ali-
quem uti jure suo, dum id agit, quod licitè agere potest. Inter-
dum pro sententia Judicis, ut *cap. ult. de Constit. in 6.* ibi: *Extra ter-
ritorium jus dicenti impune non paretur.* Aliquando pro ipsa Juris, seu
Legum scientia: quo modo Studiosi, qui jus Civile aut Canoni-
cum audiunt, dicuntur Juri operam dare. Sumitur præterea no-
men juris, ut idem est ac Lex: quo pacto illud dividi solet in Jus
naturale & positivum, in Jus Divinum & humanum, & hoc rur- (c) *Ut di-
ctâ Tract.*
sum in Jus Canonicum & Civile. (c) Tandem, & quantum ad
propositum, jus accipitur, prout est objectum Justitiæ; de quo
loquendo, sic *2. Dist. 1. n.
3. & seqq.*

22. CONCL. I. Jus est facultas seu potestas legitima, quam
quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad
aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione, seu retentione,
vel ab illa actione facienda licitè impediri non possit. Ita Maffrius
disp. 3. Theol. Mor. num. 2. Sive, ut alij brevius loquuntur, Jus est fa-
cultas utendi re pro libitu citra injuriam alterius. <sup>lus, ut est
objectum
Justitiæ,
quid?</sup>

23. CONCL. II. Jus taliter acceptum præcipuè dividitur in ^{Dividitur}
Jus ad rem, & Jus in re. Ita communis; & habetur *cap. ult. de Con- in*
ess. Præbend. in 6. ibi: *In quibus Beneficijs jus non esset quesitum in re,* Jus ad rem,
licet ad rem. Porro Jus ad rem dicitur, quo ipsa res nondum est af- &
fecta

fecta seu obligata, sed habetur tantum Jus in ordine ad acquirendam possessionem & dominium illius rei, antequam hæc actu possideatur. Sive, ut alij loquuntur, *Jus ad rem* (quod etiam *Jus personale* vocatur) illud est, quod non tribuit actionem in rem ipsam, sed tantum in personam, se ab illius rei consecutione impediendam. Et tale Jus est, quod alicui competit per donationem, emptionem, aliosque hujusmodi contractus erga rem sibi donatam, venditam &c. antequam illius rei traditio sibi fiat: si enim res illa alteri vendatur, ac re ipsa tradatur, manebit ipsi, nec poteris tu eam vindicare, aut in iudicio repetere, quia res illa nondum erat tua facta ante actualem traditionem, sed tantum habes actionem personalem in eum, qui te fraudavit. Tale etiam Jus ad rem est illud, quod quis consequitur per electionem, postulationem, aut præsentationem ad Beneficium Ecclesiasticum; item per institutionem in hæredem ante aditionem hæreditatis, & hujusmodi.

Jus in re,
quid?

24. *Jus in re* e contra dicitur illud, quod rem ipsam sibi devinctam & obligatam habet: sive, quod habetur in re aliqua, cujus possessio & dominium actu jam cuiuspiam est comparatum. Aut magis juridicè loquendo, *Jus in re* dicitur illud, quod tribuit actionem in rem ipsam, seu actionem realem, quæ dicitur *Rei vindicatio*, sive (ut alij loquuntur) *Rei vindicatio*, de qua mox plura. Et tale Jus in re est illud, quod habetur per emptionem, & alios contractus, secuta rei traditione; item quod acquiritur in Beneficio Ecclesiastico per actualem ejus collationem, sive investituram, ac hujusmodi.

Jus in re, &
Jus ad rem,
quomodo
differant?

25. Est autem notabile discrimen inter Jus in re, & Jus ad rem. Siquidem Jus in re ita facit rem propriam illius, qui habet tale Jus respectu ipsius rei, ut in quocunque loco hæc sit, & ad cujuscunque manus deveniat, is habeat facultatem, ubicunque eam repererit, recipiendi, & à quocunque repetendi, & quisquis eam receperit, ex iustitia teneatur ipsam restituere. Sic v. g. si equus Petri fuit furto ablati poterit eum Petrus repetere, ubicunque invenerit, non obstante, quod alius equum bona fide emerit: quia talis equus est Petro obstrictus, & ipse respectu hujus equi habet Jus in re; omnis autem res transit cum suo onere, quo est affecta. Cæterum Jus ad rem non tribuit hujusmodi facultatem in rem ipsam, sed titulum duntaxat iustum, & Jus aliquod inchoatum ad acquirendum illius rei dominium. Ex quo fit, quod si quis impediatur à consecutione talis rei, respectu

specu cuius sibi competit Jus ad rem, non possit rem ipsam vindicare, atque in iudicio repetere, sed duntaxat actionem personalem instituere adversus eum, qui ipsum injulte impedit, vel impedit ab illius rei consecutione. Hoc ut melius intelligatur,

26. Quæres, quid sit Actio generatim, simulque Actio realis, & personalis? Resp. I. Actio generatim aliud non est, quam Jus persequendi in iudicio, quod sibi debetur. Ita habetur §. 1. Instit. de Actionibus, estque communis. Dicitur, in iudicio. Quia nemo sibi ipsi Jus dicere potest, neque quod sibi debetur, privata occupare autoritate, cum idcirco constituti sint Magistratus: dummodo excipiatur casus, in quo locus est occultæ compensationi (d) aut quando est periculum in mora, prout à fure in furto deprehenso quilibet repetere potest rem furtivam.

27. Resp. II. Actio ut sic rectè dividitur in Actionem realem, & personalem. Ita communis; & habetur clarè §. Omnium. Instit. de Action. ibi. Omnium autem actionum summa divisio in duo genera diducitur: aut enim in rem sunt, aut in personam. Nam agit unusquisque aut cum eo, qui ei obligatus est, vel ex contractu, vel ex maleficio: quo casu prodita sunt actiones in personam, per quas intendit adversarium ei dare, aut facere oportere, & alijs quibusdam modis. Aut cum eo agit, qui nullo jure ei obligatus est, movet tamen ei de aliqua re controversiam: quo casu prodita actiones in rem sunt; veluti si rem corporalem possideat quis, quam Titius suam esse affirmet, possessor autem dominum ejus se esse dicat; nam si Titius suam esse intendat, in rem actio est. Hæc ibi. Et sciendum, quòd actiones in rem, alio nomine in Jure appellantur Vendicationes; & Actiones in personam, dicantur Condiçiones, ut habetur §. Appellamus. Instit. de Actionibus.

28. Resp. III. Actio realis (quæ & Actio in rem appellatur) ea est, quæ adhæret rei, ipsamque insequitur; adeò, ut in cujuscunque possessionem res nobis obligata devenerit, ab eodem reposci, & vindicari possit; & si probaverimus, rem esse nostram, etiam in iudicio necesse habeat possessor eam nobis restituere. Ita habetur cum cir. §. Omnium. Instit. de Action. cum l. Officium. ff. de Rei vindicatione, estque communis. Porrò, ut dictum, hujusmodi Actio in rem appellatur etiam Rei vindicatio: nam Vendicare rem, sive (ut Moderui passim loquuntur) Vindicare, idem est, ac rem sibi appropriare, & dicere esse suam, & per hoc intendere, ut sententiâ judiciali res illa declaretur esse sua, ejusque dominium sibi applicetur.

Eee

29. Actio

Actio, quid?

(d) De hac

infra Tract.

9. Dist. 5.

n. 117. &

118.

Dividitur

in Actio-

nem rea-

lem, & per-

sonalem.

Realis, seu

Actio in

rem, &

Personalis,
seu Actio in
personam,
quid?

29. *Actio personalis*, seu *Actio in personam*, est illa, quæ proximè tendit in personam nobis obligatam ex contractu aliquo, vel delicto. Et dicitur *personalis*: quia, quamvis hæc actio sit in ordine ad aliquid recuperandum ab adversario, quod tibi fieri vel dari ab eo petis; nihilominus actio illa ita cohæret personæ, ut ipsa contra alium, qui rem illam fortè detinet, institui non possit. Sic v. g. si mutuo dedisti Cajo centum florenos, quos ille Titio donavit, & tradidit, in hoc casu actio duntaxat personalis contra Cajum, nulla verò contra Titium tibi competit.

DISTINCTIO III.

De Speciebus Juris in re.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit Dominium?

Juris in re
species,
quæ?

1. **J**uris in re variz sunt species, quarum aliquæ rem ipsam, aliæ usum rei respiciunt. Et quidem prioris generis est *Dominium*; quo quis de re sua potest facere quod vult, dando, vendendo, commutando &c. & si impediatur, potest in Judicio experiri, prout *num. 4.* declarabitur. Accedit *Possessio*, quæ (si est justa, simulque pacifica) *Dominio* addit, quòd in tali jure non impediatur. Et tandem *Proprietas*, quæ insuper dicit, quòd quis in tali jure parem non habeat. Posterioris generis, sive Juris in usu rei, duæ sunt species, videlicet *Ususfructus*, & *Usus juris*: de quibus in progressu breviter. Incipiendo igitur à *Dominio*, ejusque divisionibus, sit

Dominium
communif-
simè, quid?

2. **CONCL. I.** *Dominium* communissimè sumptum aliud non est, quàm facultas disponendi de re tanquam sibi subjecta. Sic quippe juxta communem apprehensionem *Dominium* habere censetur, qui aliquid habet, de quo jure proprio, seu citra alterius ordinationem, disponere pro nutu possit; quod idcirco dicitur esse suum. Atque in hac tam generali acceptione, illud cum primis subdividitur in *Dominium Divinum*; quale competit Deo per essentiam in omnes creaturas. & in *Dominium humanum*, quod

Dominium
Divinum, &
humanum.